

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник факультету
цивільного захисту

Олег МИРОШНИК
«_____» _____ 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

циклу загальної обов'язкової підготовки
за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»
підготовки за другим(магістерським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»
мова навчання державна

Черкаси – 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»

Розробник: доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат історичних наук Горенко Л.М.

Робочу програму навчальної дисципліни рекомендовано кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін

Протокол від «30 » серпня 2023 року № 1

Завідувач
соціально-гуманітарних дисциплін

кафедри

Тетяна ЧУБІНА

«_____» _____ 2024 року
Схвалено проектною групою освітньої програми
«Екстремальна та кризова психологія»

Гарант освітньої програми
Кандидат психологічних наук, доцент

Микола ФОМИЧ

«_____» _____ 2024 року

Робочу програму навчальної дисципліни ухвалено вченою радою факультету цивільного захисту

Протокол від « » серпня 2024 року №
Голова вченої ради факультету факультету цивільного захисту

Олег МИРОШНИК

«_____» _____ 2024 року

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни: теоретичне та практичне вивчення закономірностей розвитку психологічної науки і її загальної теорії, загальні принципи системного підходу в психології, а також базові категорії, принципи та проблеми психології

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати **знання:**

- особливості природничої та гуманітарної парадигми психології;
- структури психології як системи знань;
- про суть системного підходу у психології;
- розуміння поняття «категорія» у психології та характеристику базових категорій психологічної науки;
- основних пояснюючих принципів та їх специфіку в системі психологічних знань;
- про теоретичні підходи до опису та вирішення основних проблем психологічної науки.

– **уміння/навички:**

- проводити історико-теоретичний аналіз психологічних понять;
- спираючись на певну парадигму, визначати проблеми предмету, методу та пояснення;
- аналізувати категоріальний лад психологічної науки;
- застосовувати основні пояснюючі принципи та виділяти їх специфіку в системі психологічних знань;
- аналізувати з точки зору різних підходів основні проблеми психологічної науки.
- аналізу психологічних першоджерел (літератури);
- збору, обробки та інтерпретації психологічної інформації;
- правильного формулювання психологічного запиту;
- надання психологічної підтримки та первинної психологічної допомоги;
- організації власної навчально-професійної діяльності.

комунікацію:

- здатність та вміння узагальнювати наукові результати з метою їх використання у підрозділах ДСНС, розробляти рекомендації з практичних питань психології діяльності в особливих умовах для покращення роботи з особовим складом, оформляти наукові звіти, доклади, публікації з питань психологічної освіти
- вміння приймати участь у різних формах колективного обговорення актуальних наукових проблем з психології діяльності в особливих умовах та екстремальної і кризової психології, приймати участь у конференціях, організовувати майстер – класи.

відповідальність та автономію:

- Здатність очолювати, проводити наукові дослідження (з урахуванням формулювання проблеми, обґрунтування гіпотез, визначення завдань,

- планування дослідницьких процедур, використання адекватного інструментарію, аналіз та остаточні інтерпретація та оцінка результатів);
- здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна, вечірня)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни (обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)	Обов'язкова професійна	Обов'язкова професійна
Навчальний рік	1-й	1-й
Семестр(и)	2-й	1-2
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	4,5	4,5
- загальна кількість годин	135	135
- кількість модулів	2	2
Розподіл часу за навчальним планом (в годинах):		
- лекції	28	10
- практичні заняття		
- семінарські заняття	32	4
- лабораторні заняття		
- курсовий проект (робота)		
- інші види занять		
- самостійна робота	75	121
- індивідуальні завдання (науково-дослідне)		
Форма підсумкового контролю		
(курсова робота (курсний проект); диференційний залік; іспит)	іспит	іспит

Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: філософія, етнопсихологія та міжкультурна взаємодія.

Постреквізити :кваліфікаційна робота.

4. Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання	ПР
-------------------------------	----

Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.	ПР 1
Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.	ПР 3
Дисциплінарні результати навчання	<i>аббревіатура</i>
Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.	ПР 10
Вільно орієнтуватися в сучасних підходах до мотивації професійної діяльності, застосовувати оцінку ефективності методів спонукання персоналу до діяльності.	ФР 13

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	ЗК 1
Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	ЗК 3
Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики.	СК 1

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 Загальні уявлення про методологію та теорію науки

Тема 1. Теорія та методологія в науці.

Методологія у складі науки. Методологічні та теоретичні проблеми: порівняльний аналіз. Рівні методологічного аналізу в науці. Філософські позиції, що визначають місце та роль психічних явищ у світі. Проблема віри в наукових дослідженнях. Гностицизм та агностицизм в об'єктивному пізнанні світу. Поняття методу в широкому та вузькому сенсі. Співвідношення понять "наука", "філософія" та "світогляд". Види та форми рефлексії наукового знання. Структура методологічного знання (рівні та підходи). Функції методологічного знання. Поняття об'єкта та предмета наукового дослідження (пізнавальна ситуація).

Тема 2. Наука та наукові знання.

Наука та інші форми пізнання навколишнього світу. Загальнонаукові принципи "класичного" наукового дослідження. Наукове знання та його класифікація. Наукове пізнання: підходи та методи. Структура сучасного наукового знання. Наукові факти та їх характеристика. Співвідношення гіпотези та факту. Характеристика наукових теорій. Особливості їх побудови. Питання істинності наукових знань: принцип верифікації та фальсифікації. Закони в структурі наукового знання. Етапи наукового дослідження. Знаково-символічні засоби в життєдіяльності людей та в науці. Знак та символ: порівняльна характеристика. Інформаційний детермінізм та його особливості. Характеристика знаково-символічних засобів, які використовуються в науці. Семіотичні дії та їх характеристика. Проблеми, пов'язані з оволодінням науковими знаннями:

валідність в організації наукового дослідження, інтерпретація знаково-символічних засобів, оволодіння змістом наукових знань. Стадії розвитку науки. Суб'єктивні та об'єктивні знання в теорії пізнання.

Тема 3. Специфіка методології в психології

Особливості психологічного знання. Ненаукове психологічне знання та можливість психологічного знання як наукового. Життєва психологія. Художня форма психологічного знання. Релігійна форма психологічних знань. Структура психологічних теорій. Центр психологічних теорій. Периферична частина теорій. Неявна сфера. Методи емпіричної перевірки теоретичних гіпотез. Теоретичні та емпіричні методи в психології. Формалізація. Аксиоматичний метод. Гіпотетико-дедуктивний метод. Методом сходження від абстрактного до конкретного. Історичний метод. Логічний метод. Методи спостереження, психологічного вимірювання, психологічного експерименту і методів психодіагностики. Моделюючий підхід в теорії пізнання та психологічні гіпотези.

Тема 4. Основні теоретичні підходи в психології.

Історія розвитку уявлень про наукове пізнання. Стадії (форми) існування науки. Суб'єктивне та об'єктивне знання в теоріях пізнання. Раціоналізм та емпіризм як напрямки в теорії пізнання. Наукова революція XX століття: перехід від неklasичної до класичної науки. Позитивізм як методологічний базис наукового пізнання. Поняття парадигми та наукової революції за Т. Куном. Теорія критичного реалізму К. Поппера та принцип фальсифікації гіпотез. Концепція внутрішньої єдності логіки доведення та заперечення. Прагматизм, фаллібілізм, релятивізм та операціоналізм в наукових теоріях. Номіналізм, раціоналізм, реалізм та інтуїтивізм як методологічна основа науки. Постнекласична стадія розвитку науки. Постпозитивістське трактування науки. Особливості психологічних знань. Наукове та "ненаукове" психологічне знання. Раціональна та емпірична психологія. Асоціанізм як перший напрямок у психології. Сучасне уявлення про теоретичні та емпіричні методи психології. Моделюючий підхід в теорії пізнання та психологічні гіпотези.

Тема 5. Парадигми та дихотомії у психології.

Описова та пояснювальна психології як перша дихотомія в історії психології. Морфологічна та динамічна парадигми в психології. Природнича та гуманітарна парадигми в психології. Класична та неklasична психологія. Постнекласична парадигма в психології. Гуманітарна парадигма та гуманізм у сучасній психології. психологія у пошуку нових парадигм.

Змістовний модуль 2. Теоретичні та методологічні засади психології

Тема 6. Конкретно-науковий рівень методології в психології.

Зміст конкретно-наукового рівня методології психології. Етапи побудови психологічних теорій. Визначення психіки в контексті різних психологічних підходів (асоціативна психологія, структуралізм, гештальтпсихологія, функціональна психологія, біхевіоризм, психодинамічні підходи, вітчизняна психологія). Психофізична проблема в психології. Форми психологічних знань та їх характеристика. Способи пояснення психічних явищ. Закони в психології. Проблема редукціонізму в психології. Гносеологічні аспекти аналізу психічних

явищ (за Л.С. Виготським, Б.Ф. Ломовим, М.А. Холодною). Способи системно-структурного дослідження в психології (за Г.П. Щедровицьким). Психологічна теорія, її функції та типи (за І.І. Ільєсовим).

Тема 7. Принципи наукової психології.

Методологічні принципи психології. Відкритість системи. Принцип детермінізму в психології. Історичні аспекти детермінізму. Атомістичний, телеологічний, фізікалістський, вірогіднісний та біологічний детермінізм. Психологічна причинність. Характеристика активності як базового принципу психології. Діяльність і принцип активності. Принцип системності та його застосування у психології. Холізм, атомізм, ізоморфізм як передумови системного підходу. Системно-історичний підхід до розвитку психологічних теорій. Принцип системності в методології Б.Ф. Ломова. Принцип розвитку як один з основних принципів психології. Особливості процесу розвитку (за Л.І. Анциферовою). Принцип єдності свідомості та діяльності в психології. Принцип історизму як один з принципів психологічної науки.

Тема 8. Категорія відображення в психології.

Категоріальний устрій психології. Базисні категорії та метакатегорії. Категорія відображення у психології. Особливості відображення як функції психіки. Підходи до визначення суб'єктивного відображення об'єктивного світу. Рівні та характеристики психічного відображення (за Б.Ф. Ломовим). Активність психічного відображення.

Тема 9. Категорія діяльності в психології.

Поняття та структура діяльності. Форми діяльності. Зовнішня та внутрішня діяльність. Соціальна природа діяльності. Єдність свідомості і діяльності. Діяльнісний підхід в психології: основні напрямки досліджень. Предметність діяльності. Схема психологічного аналізу діяльності. Культурно-історична теорія Л.С. Виготського. Загальнопсихологічна теорія діяльності О.М. Леонтьєва. Суб'єктно-діяльнісний напрям в психології діяльності. Теорія системогенезу діяльності (В.Д. Шадріков). Структурний, процесуальний та функціональний аналіз діяльності. Соціальна природа діяльності та основні її види.

Тема 10. Мотивація як базова категорія психології.

Мотивація як психологічна категорія. Мотив-мотивація-мотиваційна сфера особистості. Структура мотивації. Основні класифікації мотивів та мотивації. Теорії мотивації. Відносини та спілкування як категорії психології. Загальна характеристика спілкування. Перцептивна сторона спілкування. Механізми формування образу партнера по спілкуванню. Комунікація: засоби, структура та бар'єри. Інтерація як одна з сторін спілкування. Стили (види) взаємодії у спілкуванні.

Тема 11. Проблема особистості в психології.

Підходи до розуміння особистості в сучасній психології. Розвиток поняття «особистість» у психології. Структура особистості. Аспекти розгляду особистості. Статичні структури особистості. Динамічні структури особистості. Л.С. Виготський про особистість. Основні постулати теорії особистості. Розвиток особистості

Тема 12. Спілкування як базова категорія психології.

Відносини (спілкування) як категорія в психології. Специфіка та зміст спілкування. Загальна характеристика спілкування. Структура процесу спілкування. Комунікативна сторона спілкування. Комунікативні бар'єри. Інтерактивна сторона спілкування. Перцептивна сторона спілкування. «Формула» спілкування

Тема 13. Закони в психології.

Закони в психології. Підходи до психомотиваційної проблеми. Психопраксична проблема. Принцип єдності свідомості та діяльності. Психосоціальна проблема.

Тема 13. Проблеми в психології.

Основні проблеми психологічної науки. Психофізіологічна (психофізична) проблема. Психогностична проблема. Категорія образу. Проблеми ідеалістичної та матеріалістичної орієнтації. Психомотиваційна проблема.

Контрольна робота за модулем. Екзамен

6. Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна (денна, вечірня) форма):

Назви змістових модулів і тем	Очна (денна) форма				
	Кількість годин				
	Усьог о	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота	модульна контрольн а робота
Змістовий модуль 1 Загальні уявлення про методологію та теорію науки					
Тема 1. Теорія та методологія в науці.	10	2	2	6	-
Тема 2 Наука та наукові знання.	10	2	2	6	-
Тема 3. Специфіка методології в психології.	10	2	2	6	-
Тема 4. Основні теоретичні підходи в психології.	10	2	2	6	-
Тема 5. Парадигми та дихотомії у психології.	10	2	2	6	
Змістовний модуль 2. Теоретичні та методологічні засади психології					
Тема 6. Конкретно-науковий рівень методології в психології.	9	2	2	5	-
Тема 7. Принципи наукової психології.	9	2	2	5	-

Тема 8. Категорія відображення в психології.	9	2	2	5	-
Тема 9. Категорія діяльності в психології.	9	2	2	5	
Тема 10. Мотивація як базова категорія психології.	9	2	2	5	
Тема 11 Проблема особистості в психології.	9	2	2	5	-
Тема 12. Спілкування як базова категорія психології .	9	2	2	5	
Тема 13. Закони в психології.	9	2	2	5	-
Тема 14. Проблеми психології	11	2	4	5	
Контрольна робота за модулем	2	-	-	-	2
ВСЬОГО	135	28	30	75	2
Назви змістових модулів і тем	Заочна (дистанційна) форма				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота	модульна контрольна робота
Змістовий модуль 1 Загальні уявлення про методологію та теорію науки					
Тема 1. Теорія та методологія в науці.	13	2	2	9	-
Тема 2 Наука та наукові знання.	9			9	-
Тема 3. Специфіка методології в психології.	11	2	2	7	-
Тема 4. Основні теоретичні підходи в психології.	9			9	-
Тема 5. Парадигми та дихотомії у психології.	11	2		9	
Змістовний модуль 2. Теоретичні та методологічні засади психології					
Тема 6. Конкретно-науковий рівень методології в психології.	9			9	-
Тема 7. Принципи наукової психології.	11	2		9	-
Тема 8. Категорія відображення в психології.	9			9	-

Тема 9. Категорія діяльності в психології.	9			9	
Тема 10. Мотивація як базова категорія психології.	11	2		9	
Тема 11 Проблема особистості в психології.	9			9	-
Тема 12. Спілкування як базова категорія психології .	8			8	
Тема 13. Закони в психології.	8			8	-
Тема 14. Проблеми психології	8			8	
Контрольна робота за модулем					
ВСЬОГО	135	10	4	121	

7. Індивідуальні завдання (орієнтовна тематика індивідуальних завдань):

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань (самостійної роботи) здобувачів викладені у методичних вказівках для самостійного вивчення дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології».

1. Теорія та методологія в науці
2. Наука та наукові знання
3. Специфіка методології в психології
4. Основні теоретичні підходи в психології
5. Парадигми та дихотомії у психології
6. Конкретно-науковий рівень методології в психології
7. Принципи наукової психології
8. Категорія відображення в психології
9. Категорія діяльності в психології
10. Мотивація як базова категорія психології
11. Проблема особистості в психології
12. Спілкування як базова категорія психології
13. Закони та проблеми психології

8. Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен, стандартизовані тести, наскрізні та командні проекти, аналітичні звіти,

реферати, есе, завдання на смугі психологічних перешкод, презентація власних досліджень.

9. Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен, стандартизовані тести, наскрізні та командні проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентація власних досліджень.

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, проектної роботи.

Підсумковий контроль проводиться у формі модульної контрольної роботи та екзамену

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є:

- екзамен

Розподіл балів																
Модуль I																
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	Модульна контрольна робота	Екзамен	Сума балів за дисципліну
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	14	30	100

Засоби провадження освітньої діяльності в межах навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» є навчальні аудиторії, що забезпечені мультимедійним обладнанням, навчальна, навчально-методична та нормативно-правова література, що знаходиться в бібліотеці інституту.

10. Рекомендовані джерела інформації

Базова література

1. Стандарт вищої освіти України у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія». Затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 565.
2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки здобувача на другому магістерському рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Черкаси: ЧІПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022.
3. Конституція України. – К.: Преса України, 2014./ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
4. Наказ МНС України від 24.01.05 р. № 40 «Концепція соціального і гуманітарного

- розвитку Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій»./ <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0177666-08#Text>
5. Наказ МНС України від 30.05.2006 р. № 325 «Про затвердження Положення про історичний формуляр та історичну довідку організаційно-штатних структур, підпорядкованих МНС України». <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0177666-08#Text>
 6. Указ Президента України від 16 січня 2013 року №20/2013 «Деякі питання Державної служби України з надзвичайних ситуацій»./ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/2013#Text>

Підручники та навчальні посібники

1. Варій М.Й. психологія особистості. / М.Й. Варій. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 592 с.
2. Корнилова Т.В. Методологические основы психологии./ Т.В. Корнилова, С.Д. Смирнов – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
3. Корольчук М.С. Методологічні та теоретичні проблеми психології. – К.: Эльга, 2008. – 336 с.
4. Іллін Є.П. Мотивація та мотиви. / Є.П. Іллін. – К.: Навчальна книга – Богдан, 2015.– 512 с.
5. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі. У 2-х т. – Т.1. Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології. / С.Д. Максименко – К.: Форум, 2002. – 319 с.
6. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології (Досвід особистісно-центрованої систематизації категоріально-поняттєвого апарату). Навч.-методичний посібник./В.В. Рибалка. – К.: Ніка-центр, 2003. – 204 с.
7. Комаров О.В. Методологія, форми і методи надання психологічної допомоги та здійснення психокорекційної роботи в системі Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи : [методичні рекомендації] / О.В. Комаров, В.В. Сулицький. – К., 2004.
8. Парадигма в психології. Наукоедческий анализ / Отв. ред. А.Л. Журавлев, Т.В. Корнилова, А.В. Юревич. – М.: Изд-во “Институт психологии РАН”, 2012. – 468 с.
9. Носенко Е.Л., Аршава І.Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології: психологія особистості. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет ім. Олеса Гончара, 2010. – 264 с.
10. Аршава І.Ф., Носенко Е.Л. Аспекти імпліцитної діагностики емоційної стійкості людини. – Д.: Вид-во ДНУ, 2008. – 468 с
11. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів. – К.: Ніка-Центр, 2008.– 336 с.

Допоміжна література

1. Психологічна енциклопедія. / Автор-упорядник О.М. Степанов. – К.:2006.
2. Кодекс цивільного захисту України : [закон України, 02.10.2012 р., № 5403-VI] // Голос України, 2012. – № 220 (5470). – С. 4-20.

3. Усов Д.В. Теорія суспільної угоди: методологія та принципи філософського осягнення // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки. – Київ: КУТЕП, 2016. – Випуск 22. – С. 262-272.

Інформаційні ресурси

- Бібліотека ЧПБ імені Героїв Чорнобиля.

- Черкаська обласна бібліотека імені Т.Шевченка.

- Інтернет-джерела:

<https://nplu.kiev.ua> - Національна парламентська бібліотека України

<https://nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського

<https://ukrlibworld.kiev.ua/med> - Державна науково-медична бібліотека України

<https://ukrbook.net> - Книжкова палата України

<https://lib.com.ua> - Українська електронна бібліотека

Розробник:

Леся ГОРЕНКО